

**Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve
Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, 1008 sayfa.**

Emek ÜŞENMEZ

Türk dilini tarihî gelişim sürecinde incelediğimiz zaman çeşitli dönemlere ayrılmış olduğunu görürüz. Bu dilin sağlıklı ve anlaşılır bir şekilde ele alınabilmesi için söz konusu dönemlerin müstakil olarak incelenmesi gerekir. Bu anlayıştan hareketle Mustafa Özkan tarafından hazırlanan “Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi” adlı eser dikkate şayan bir çalışmadır. Yazar kitabın yazılış gayesini Önsöz’de şöyle dile getirir:

“Bu çalışma Eski Anadolu, Osmanlı ve Bugünkü Türkiye Türkçesi devrelerinden oluşan Yeni Türk Dili ana disiplininin ilk devresi için bir ders kitabı olarak hazırlanmıştır.”

Yazarın bu ifadesi aslında bir nevi mütevazılık örneğidir. Çünkü söz konusu çalışma bir ders kitabı olmasının ötesinde Eski Anadolu Türkçesi dönemi için temel kaynak eserlerden birisidir.

Eser bir giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş’te Türk dilinin bağlı olduğu dil ailesi ve yapı özelliklerinin yanı sıra, Türk dilinin başlangıcı ve gelişme alanları üzerinde durulmuştur. Kitabın başlığının birinci kısmını Giriş bölümü oluşturmaktadır. Türk dilinin bağlı olduğu dil ailesi ve onun tarihî devirleri derli toplu olarak ele alınmıştır.

Kitabı iki baba ayırdığımız zaman birinci bab, Türk dilinin gelişme alanlarını, ikinci bab ise Eski Anadolu Türkçesini içine almaktadır.

Birinci bölümde Eski Anadolu Türkçesi, başlangıcı ve dönemleri ile beraber ele alınmıştır. Eski Anadolu Türkçesi, gelişme seyri, dönemleri vb. hususlara bu bölümde genişçe yer verilmiştir.

İkinci bölüm “Dil Yapısı” başlığı altında incelenmiştir. Eski Anadolu Türkçesinin yazılış (imlâ) özellikleri (ünlüler, ünsüzler, ek ve şekiller) ses bilgisi, şekil bilgisi bu bölümün alt başlıklarını oluşturur. Bir başka ifadeyle bu bölümde Eski Anadolu Türkçesinin gramer yapısı ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm “Müellifler ve Eserleri” başlığı çatısında ele alınmıştır. Dönemin öne çıkan isimleri ve eserleri etraflıca incelenmiştir. Yunus Emre, Şeyyad Hamza, Âşık Paşa, Şeyhi, Ahmed-i Dâî, Ahmed Fakih gibi önemli edipler ve eserlerinin farklı yönlerden ele alındığını görüyoruz. Yazar bu bölümde üzerinde durduğu müelliflerin Eski Anadolu Türkçesinin bütün özelliklerini eserlerinde en iyi biçimde yansıtan edebî şahsiyetler olduğunu söylemektedir (s14). Bu bölümün dikkat çeken bir özelliği de müellifler ve eserleri hakkında gayet tafsilatlı bilgilerin verilmiş olmasıdır. Kısaca haytaları ve eserleri verilmemiş bunların muhteva ve şekil özellikleri, nüshaları, üzerine yapılan bilimsel çalışmalar müstakil birer makale tarzında hazırlanmıştır.

Dördüncü bölüm “Seçilmiş Metinler” başlığı adı altında başlar. Burada manzum ve mensur metin örneklerinin tıpkıbasımları verilmiştir. Matiku’t-tayr Garibnâme, Süheyl ü Nevbahar, Şeyhi Divanı, Gülistan Tercümesi, Kitab-ı Gunya, Kelile ve Dimne gibi eserlerin tıpkıbasımlarının verilmiş olması öğrenciler açısından son derece yararlıdır. Çünkü dönemin imlâsı, yazı tipleri vs. özellikler doğrudan metin üzerinde görülmekte ve kişi orijinal metne aşına olmaktadır.

Beşinci bölüm transkripsiyonlu metin örnekleri, sözlük ve indeksten oluşmaktadır. 4. bölümde verilen tıpkıbasım örneklerinin transkripsiyonlu okunuşları burada yer almaktadır. Ama metnin tamamı değil birkaç varaklık kısmı çevrilmiştir. Bu durumda öğrenci metni nasıl çevirebileceğini karşılaştırmalı olarak görmektedir.

Sözlük, kitapta verilen metinlerin tamamının taranması sonucu elde edilmiştir. Metinleri nesre aktarırken anlamını bilmediğimiz kelimeler buradan rahatlıkla ulaşılabilmektedir. Kelimenin geçtiği orijinal varak numarası ve eser adının kısaltması sonda verilmiştir.

İndeks sayesinde kitapta geçen herhangi bir kişi, yer, veya başka bir şeyin adı rahatlıkla bulunabilmektedir. İndeks, kitabı kullananlara rahatlık ve güven duygusu vermektedir.

Özet olarak ifade etmek gerekirse bu çalışma sadece ders kitabı mahiyetinde değil, temel başvuru kaynak eser vasfındadır. Türk dilinin tarihî seyri içinde Eski Anadolu Türkçesi hemen hemen bütün yönleri ile ele alan bu çalışma, lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri için doğrudan el altı eser olduğu gibi müstakil araştırma ve çalışmalar için de mühim bir başvuru kaynağı olarak nitelendirilebilir.